

Çevre Sorunları Bağlamında Kızılderili Çevre Anlayışı

Cemal Yalçın
Cumhuriyet Üniversitesi

Kızılderili adlandırması her ne kadar yanlış olsa da artık literatüre yerleşmiş bir kavram olup, Amerika kıtasında yaşayan ve Avrupalılar gelmeden önce kıtanın gerçek sahipleri olan yerlilere işaret etmektedir. Columbus'la 1492'te tanışmaya kadar binlerce yıl yaşadıkları topraklar üzerinde kutsal addettikleri tüm varlıklarla uyumlu birliktelik içerisinde yaşamış olan bu kabileler, ne yazık ki, barbar sömürgecilerin bu kutsallıklarına hoyratça yok ettiklerine şahit olmuşlardır. Dünya'yı mahvetme konusunda Kızılderililerin sorumlu tuttuğu beyaz adam, Weber'in Doğu-Batı ayrımında yücelttiği Batı'nın gözünü para ve egemenlik hırsı bürümüş temsilcileridir. Endüstriyel üretimle fiili olarak Batı'nın başlattığı bu egemenlik ve doğal kaynakların hoyratça talan edilmesi karşısında üzerinde yaşadığımız Dünya artık kendi iç dengelerini yitirmeye başlamıştır. Bu yazıda 1854'de zamanın Amerika başkanı tarafından bir Kızılderili reise gönderilen mektuptaki topraklarını satmaları baskısına karşı, Kızılderili Reis Seattle'ın meşhur cevabından hareketle çevre sorunları karşısında Kızılderililerin çevreye bakışları irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Şef Seattle, çevre, doğu-batı.

Indian Perception of Environment in the Context of Environmental Problems

Although the term Indian is not a correct one, it has managed to find its way to the literature and refers to tribes living in America who were the real owners of the lands before European colonists arrived. Living in harmony with all the creatures and resources which they see holly for thousands of years until they met Columbus, they had witnessed how these holly things had been barbarically exploited by the colonists. White man, who were held responsible for endangering the world by the Indians, are the most greedy and ambitious people to dominate the World and they were representatives of Western World which was seen as superior in the West-East comparison made by Weber. As a result of industrial production and barbaric use of natural resources by the Western World, the world has started to lose its dynamic balance. In this paper, taking into account the famous reply of Indian chief Seattle in response to the letter of American President Franklin Pierce which asks them to sell their lands to the new colonists, the Indian perception of environment against environmental problems was investigated.

Keywords: Chief Seattle, environment, west-east.

Endüstri devriminden sonra başlayan ve çevresel sorunları yoğun bir şekilde kısa sürede dayanılmaz boyutlara getiren fabrikasyon üretim, kaçınılmaz olarak toplumların, devletlerin, politikacıların, kısaca herkesin ilgisini yöneltmek zorunda kaldığı bir durumla sonuçlanmıştır. Çevre sorunlarına artarak devam eden bu ilgi beraberinde kaygı, stres, endişe ve korkuyu da getirmektedir. Bunun biricik nedeni, üzerinde yaşadığımız/yaşamaya çalıştığımız bu gezegenin, yaşam koşullarını desteklemede yetersiz kalması durumunda herkesin bundan payını alacak olmasıdır. Çevre sorunlarıyla ilgili verilen mesajlarda ortaya çıkan ana tema ne yazık ki, müdahalede bile insanoğlunun geç kaldığı yönündedir. Bu şekilde devam etmesi durumunda dünyanın üzerindeki yaşam döngüsünü desteklemede yetersiz duruma düşeceği ve bunun çok da uzun bir süre almayacağı artık herkesin bir şekilde kabul etmek zorunda kaldığı bir düşünce haline gelmeye başlamıştır.

Dünyanın çevre sorunları çerçevesinde içinde bulunduğu bu bunalım karşısında çevreci hareketlerin gittikçe moda haline gelen Kızılderili bakış açısını işlemeleri dikkat çekicidir. İnternette son zamanlarda hızla artan bir popülerlikle bir Kızılderili reise ait olduğu düşünülen bir mektup çok sayıda site ve forumda

sergilenmektedir. Google'da yapılacak "Kızılderili Reis Seattle'ın mektubu" konulu bir araştırma sadece Türkçe içerikli yaklaşık 1500 blog, forum vb. internet sitesine işaret etmektedir. Bu mektuptan hareketle doğal çevre ile kurduğumuz ilişkilerde deyim yerindeyse ve yapabilirsek/becerebilirsek bir şekilde Kızılderililer gibi olmamız durumunda çevre sorunlarının üstesinden gelebileceğimiz mesajı verilmektedir.

Kızılderili Dünya algılayışı, Weber'in Doğu-Batı ayrımında Dünyanın Doğulu bir akılcılaştırmayla algılanmasına benzerdir. Bu bağlamda aslında Dünya üzerinde doğa algılamasının iki farklı şekilde geliştiğini söylemek yanlış olmaz.

Bu makalede, öncelikle Dünyayı algılamada bu iki farklı yaklaşım üzerinde durulacak, arkasından çevre sorunlarının neliği irdelenecek ve nihayet Kızılderili reisin mektubu örneğinde bir çözüm ortaya konup konamayacağı tartışılacaktır.

Dünyayı Algılamada Doğu-Batı Farklılaşması

İnsan, yaşadığı toplumdaki bağımsız yani tek başına hiçbir şey ifade edemeyecek kadar zavallı ve çaresiz bir varlıktır. Yani toplanmadan ve örgütlenme içerisinde girmeden varlığı önem kazanmayan bir canlı türüdür.

Rousseau'nun (1920, s.15) herkesin tüm haklarını yönetime bırakarak sözleşmeyle bağladığı, Comte'un mutlu esaretle/boyun eğmişlikle yanılttığı (akt. Marcuse, 1955, s.350) toplumun/devletin birer üyesi olmakla insan hem yaşamını devam ettirebilir hem de egemenlerin istediği şekilde yaşayarak onların amaçlarını gerçekleştirmede önemli bir unsur olur.

İnsanların içinde buldukları kültürlerin farklılığı onları tanımlarken düalist görüşlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır: ilkel-modern, doğulu-batılı, Asyalı-Avrupalı, Afrikalı-Avrupalı, beyaz-siyah, Kızılderili-beyaz vb. Bunlar arasında Doğu-Batı ayrımı belki de sosyolojik bağlamda kendisinden en fazla söz ettirendir. Emperyalist Batı, mazlum Doğu; modern Batı, ilkel Doğu gibi ayrımlarda Batı'nın üstünlüğü düşüncesi dikkat çekicidir.

Doğu-Batı ayrımında çevreyle ilgili olarak odak noktası yapılan düşünce, Weberci bir bakış açısıyla birlikte sorunların temelinde Batı düşünce ve yaşam tarzının yattığıyla ilgilidir. Ancak yanlış anlaşılmasın için hemen belirtmek gerekir ki, Weber'in yaptığı bu ayrımında Doğu'yu yüceltme niyeti asla yoktur. Kapitalizmi ancak Batı toplumlarının ortaya çıkarabileceği düşüncesiyle yapılmış bu ayrımında Batı Weber'in gözünde eşsiz ve mutlak galiptir. Özlem'in (1990, s.58) de belirttiği gibi, Weber Dünya üzerinde iki tip akılçılaştırma olduğu iddiasındadır. Bunlardan birisi Çin kültürü ve akılçılaştırmayıken, diğeri Batı tipi akılçılaştırma. Çinliler akılçılaştırmayla dünyaya akılcı yoldan uyum sağlamayı anlarken, Batılılar bu dünyaya akılcı yoldan egemen olmayı anlamaktadırlar.

Weber'in, Batı'yı biricik ve üstün gösterme uğraşı içerisinde onu Doğu'yla karşılaştırırken ön plana çıkardığı noktalar şunlardır (1950, s.13-17):

1- Ona göre sadece Batı'da geçerli olduğu kabul edilen ve gelişme aşamasında olan bilimin varlığından söz edilebilir.

2- Çin'in çok gelişmiş tarih bilgisi Thucydides metoduna sahip değildir. Machiavelli'nin Hindistan'da öncülleri olduğu doğrudur ancak Hindistan'daki tüm politik düşünce Aristoteles ile karşılaştırılabilecek bir sistematik metottan yoksundur.

3- Sanat için de aynı şey doğrudur. Modern müziği ortaya çıkaran, Batı'nın sahip olduğu çoksesli müziktir.

4- Doğu'da kemerli mimari daha önce olmasına rağmen, kemerlerin ağırlığı dengeli yaydığı bilinmiyordu. Rönesans ile bu bilgiler Batı'da başladı.

5- Matbaa baskısının Çin'de daha önce bulunmasına rağmen gazete ve dergiler ilk kez Batı'da ortaya çıktı.

6- Batı'daki üniversitelere benzer yüksek eğitim kurumları ve üniversitelerin Doğu'da da görülmesine rağmen bilimin eğitimi ve uzman personelle rasyonel, uzmanlaşmış ve sistematikleşmiş bir işleyişi sadece Batı'da vücut buldu.

7- Memurlar ve uzman memurlar birçok ülkede eskiden beri olmasına rağmen, modern Batı'daki gibi bir organizasyona hiçbir yerde ve çağda rastlanmadı. Batı'da toplumdaki günlük yaşamın en önemli işlevleri teknik, ticari ve hukukta uzmanlaşmış hükümet memurlarının elleriyle yürütülüyordu.

8- Periyodik olarak seçilen temsilciler ve parlamentolar, demagoglar ve meclisten sorumlu başbakanlar ve parti liderleri Batı'ya özgüdür.

9- Kapitalizm de benzer şekilde Batı tarafından ortaya çıkarılmıştır.

Kısaca ifade etmek gerekirse, Weber'in yücelttiği Batı, kendi dünya algılayışı sayesinde (Calvinizm, Protestanlık ve serbest işgücü) Rönesans, pozitivizm ve endüstrileşme üzerinden kapitalist üretim sürecini ortaya koyabilmiştir (Weber, 1950, s.20, 27).

Lévi-Strauss'un konuya biraz daha farklı yaklaştığı görülür. Onun üzerinde durduğu farklılaşma Doğu-Batı'dan çok, son tahlilde gene ona indirgenebilecek ilkel ve uygar zihin arasındaki farklılaşmadır. Ona göre, bu farklılaşma 17. ve 18. yüzyılda gerçekleşmiştir (1978, s.4). Lévi-Strauss ilkel zihnin çevresinde olup biteni ve evreni hemen/bir çırpıda bilmek isteyen bir özelliğe sahip ve başarıdan uzak olduğunu söylerken, uygar zihnin tam tersine gerçeğin olabildiğince parçalanmış ayrıntılarıyla uğraşan fakat insana çevresine egemen olma gücünü de veren bir yapı oluşturduğunu vurgular (1978, s.13). Buna rağmen, insana (illüzyon da olsa) evreni gerçekten anladığı hissini veren ilkel zihinden başkası değildir (1978, s.13).

Kızılderililer üzerine yapılan araştırmalarda, onların kendilerini yaşadıkları dünyanın bir parçası olarak gördükleri, onu ana olarak tanımladıkları ve kutsal addettikleri, üzerinde bulunan her bir varlığı cansız da olsa canlı ve kardeş olarak gördükleri belirtilmektedir (Young, 2001, s.337). Buradan hareketle onların üzerinde yaşadıkları Dünya ile bağlantılarının egemenlik kurma ilişkisi ile değil, Doğu türü akılçılaştırma olarak görülen uyum içerisinde yaşama ile tanımlanabileceğini söylemek yanlış olmaz.

Lévi-Strauss 18. yüzyıla kadar olan düşünce biçimi ve sonrasını ele alırken ortaya koyduğu farklılıklarla, Weber'in Doğu-Batı tarzı Dünya'yı algılama farklılıkları arasında benzerlikler olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, Doğu-Batı ve ilkel zihin-uygar zihin ayrımlarına rağmen literatürde daha çok ağırlığını hissettiren ve genel kabul gören düşünce, insanın doğaya egemen olması önündeki engelleri kaldıran Yeniçağ bilim anlayışıdır (bkz. Benjamin,1999; Lévi-Strauss, 1978; Keleş ve Hamamcı, 2002). Ancak, Galileo ve Newton'la başlayan Yeniçağ bilim anlayışı ile insanın doğa üzerine egemenlik kazanmaya başladığı savunulsa bile unutulmaması gereken şey, Weber'ci Doğu-Batı ayrımının bunu öncüledeğidir.

Weber'in üstün özelliklerle süslediği Batı kendi içerisinde çıkardığı kapitalist üretim süreci ve doğayı tahakküm altına alma, onu istediği gibi işleyip dönüştürme zihniyetiyle, günümüz insanların çevre sorunları karşısında rahatça suçlayabileceği bir duruma indirgenmeye başlamıştır.

Çevre Sorunsalı

Çevre kavramı fiziksel çevreden sosyal çevreye kadar geniş bir aralığı kapsar. Gerçekten de çevre dendiğinde hemen etrafımızı çevreleyen dağ, tepe, orman, ırmak, bozkır vb. şeyler düşünülebileceği gibi, köy, kent, bölge

ve ülkeler de akla gelebilir ve bu, tüm dünyayı kapsayacak şekilde de anlaşılabilir. Arkadaş çevresi, sosyal çevre vb. kavramlar da çevrenin farklı şekillerde kullanılmasına örnek teşkil eder. Yine de çevre çok genel bir şekilde, “insan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen ya da uzunca bir süre içinde dolaylı ya da dolaysız bir etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belli bir zamandaki toplamıdır.” (Keleş ve Hamamcı, 2002, s.28) şeklinde tanımlanabilir. Görüldüğü üzere çevre dünya üzerinde akla gelebilecek her türden unsuru kapsamaktadır. Şimdilik yeterli sayılabilecek bu tanımda akla gelebilecek en önemli eksiklik sadece kendi gezegenimizle sınırlı olmasında yatmaktadır. Çok da uzun olmayan bir geçmişte başlamış uzay maceramızla, uzayın kirletilmesinin olası etkileri ve güneş sistemimiz içerisinde yer alan karmaşık ilişkiler de bir şekilde çevre sorunsalı içerisine konulması gereken önemli unsurlardır.

Çevre sorunsalı dendiğinde akla gelen sorunlar daha çok çevrenin kirletilmesi ve çevrenin canlı yaşama zarar verir bir şekilde dönüştürülmesi çerçevesindedir. Yani insan-doğa mücadelesinde gerçekleşen ekonomik aktiviteler yüzünden havanın, suyun ve toprağın kirletilmesi çevre sorunsalının odağında yer almaktadır. Bu bağlamda, çevre sorunlarını yaratan insan faaliyetleri söz konusu olduğunda bunun neredeyse insanlık tarihiyle özdeş olduğu söylenebilir. Dünya üzerinde yaşayan insan sayısı ve teknolojik gelişmişlik düzeyi ile çevre sorunlarının canlı yaşam üzerine olumsuz etkileri arasında doğrusal bir orantı olduğu şüphe götürmez. İnsan, dünya üzerindeki diğer canlılardan, yaptığı/icat ettiği aletleri kullanarak doğayı dönüştürme bakımından ayrılr ve bu onu dünya üzerinde çevre sorunları konusunda baş sorumlu yapar. Benjamin, konuya doğaya egemenlik çerçevesinde yaklaşır. Ona göre insanoğlu, eski çağlarda evreni egemenlik altına almaya çalışmadığından, evrenle ilişkisi sadece esriklikte gerçekleşmekteydi. Oysa sonraki çağlarda “Yeryüzü yalnızca, evrenin güçlerini emerek yaşayanların olacaktır” düşüncesinden kaynaklı gezegen boyutunda ve tekniğin ruhu içinde bir yarış başlamıştır. İnsanın evrenin güçleriyle yaptığı bu evlilik denemesi, ona göre, ne yazık ki, egemen sınıfın tekniği iradesi altına alma niyeti yüzünden tekniğin ihaneti sonucunda zifaf yatağını kan gölüne çevirmiştir. (1999, s.81-83)

Benjamin’in bu abartılı ve bir o kadar da şok edici benzetmesi, insanın doğaya nasıl zarar verdiğini ve bu konuda ne kadar umursamaz olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Gerçekten de, ilkel dönemlerde çevresiyle bir şekilde uyumlu yaşayan, ona ve sunduklarına bağımlı insan tipi, tarihsel bir karşılaştırma yapılacak olursa, doğayı egemenliği altına almayı arzulayan tipe göre çok daha uzun bir tarihsel geçmişe sahiptir. Foster’ın (2002, s.23-24) da haklı olarak bildirdiği gibi, son dört yüzyıllık dengesiz ekonomik gelişme ile insanoğlunun dünyayı dönüştürmesi, kapsam, oran ve çevresel değişimin türü açısından daha önce görülmemiş bir noktaya ulaşmış ve feci sonuçlar doğurabilecek kritik eşiğe ulaşma ihtimalini iyice artırmıştır. Goldsmith’in (1998, s.IX) konu ile ilgili belirlemeleri de dikkate değerdir. Ona göre, modern

insan, yaşamını devam ettirmek için muhtaç olduğu doğal dünyayı hızla yok etmektedir. Bu durum, her yerde aynı şekildedir. Ormanlar kesilmekte, sulak alanlar çoraklaşmakta, tarımsal alanlar erozyona uğramakta ve çölleşmektedir. Kirlenme artık her yerdedir. Yeraltı suları, ırmaklar, denizler, göller, soluduğumuz hava, yediğimiz her şey bundan etkilenmiştir. Dünya üzerinde yaşayan her canlı bünyesinde tarımsal ve endüstriyel kimyasalların izleri bulunmakta ve bu kimyasalların çoğunun kanserojen olduğundan şüphelenilmektedir. Gerçekten de çevre kirliliği ile ilgili söylenecek önemli bir özellik, kirliliğin çoğu kez yerel olmadığı, tam tersine uluslararası ve hatta küresel bir özelliğe sahip olduğudur. Atmosfere karışmış olan kirleticilerin, hava akımlarıyla tüm atmosfere yayıldığı ve bunun sonucunda kar ve yağmurla her yeri kirletebileceği artık çok iyi bilinmektedir. Buna en uç örnek, kutuplarda araştırma yapanların çevrelerindeki insan eli/ayağı deşmemiş karı eritip içtiklerinde aslında tertemiz bir içeceği bünyelerine gönderdiklerini düşünmelerinin ne kadar yanıltıcı olduğudur. Barbante ve diğerlerinin (2001, s.56) araştırma bulgularında bu durumu rahatlıkla görmek mümkündür. Antarktika ve Grönland’da antik zamanların buzu ve yeni yağın kar incelendiğinde ortaya çıkan tablo, kurşun ve çinkonun yeni yağmış kar içerisinde eskiye oranla on ile yüz kat daha fazla olduğudur.

Kendi emeğini kullanarak ürettikleriyle yetinmek yerine başkalarının emeğine göz dikme hastalığı başladığı andan itibaren sömürü mekanizmasıyla insanoğlunun kendi hemcinsini sömürmesiyle, bunun meşru ilan edilmesiyle ve kanıksanmasıyla ‘başka türden bir son olabilir miydi?’ sorusuna verilecek cevap ne yazık ki olumsuzdur. Başka bir ifadeyle, bu son, yazılmış ve oynanmış/oynanmakta olan bir sonudur. Her şeyi ele geçirme hırsıyla oyunu başlatmış olan emperyalist güçlerin, doğayı böylesine insan üzerinden sömürmekle varılması muhtemel sonu görmezlikten gelerek sömürülerine devam etmeleri, dünyayı içinden çıkılması çok güç çevre sorunsalı ile baş başa bırakan yegâne unsurdur.

Yukarıdakilerden hareketle sadece kapitalist üretim biçiminin günah keçisi yapıldığını düşünmek doğru olmaz. “... tatlısu balığının “öz”ü, bir ırmağın suyudur. Ama, bu su, o ırmağın sanayi emrine girince, boyalarla ve başka artıklarla kirlenince, üzerinde buharlı gemiler dolaşmaya başlayınca, ya da ırmağın suyu, sadece suyun kesilmesiyle balıkların varoluş koşullarından yoksun bırakılabildiği kanallara verilince, artık balığın “öz”ü olmaktan çıkar ve ona artık uygun gelmeyen bir varlık ortamı haline gelir” diyen Marx ve Engels’e (1976, s.81) rağmen Sovyetler’deki 1917 devriminden sonra sosyalizm adına yaşatılmış süreç de, çevreyi umursamazca yok etmede pek geri kalmamıştır. Dolayısıyla tekrar Benjamin’i hatırlayıp sorunların temelinde egemenlerin teknikle evliliğinde tekniğin ihanetini koymakta fayda vardır. Başka bir ifadeyle, dünyayı böylesine mahveden çevre sorunlarının temelinde onu istediği gibi tüketebileceğini, işleyebileceğini ve dönüştürebileceğini düşünen insanoğlu yer almaktadır.

Kızılderililer ve Çevre

Kızılderililerle ilgili söylenmesi gereken ilk şey “Kızılderili” kavramıyla ilgilidir. Bu şekilde kavramlaştırmanın doğru olup olmadığı tartışılması gereken bir durumdur. Çünkü “Kızılderili” kavramı ile işaret edilen gruplar kültürel anlamda homojen bir yapılanma sergilemezler. “Indians”, “American Indians” ve “Native American” terimleri Amerika’da yaşayan yerliler, yani Avrupalılar gelmeden önce kıtanın gerçek sahipleri ve yerleşikleri olan insanlar için kullanılan genelleme içerikli kavramlardır. Columbus’un ilk kez ve yanlışlıkla kullandığı “Indies” kavramı (Washington, 1892, s.14) sonraki dönemlerde de kullanılarak neredeyse evrensel bir şekle bürünmüştür. Emperyalist gücün bir gereği olan bu durum, bize, isimlendirme konusunda da baskın gücün gene Batı olduğunu göstermektedir. Columbus’un keşfettiği topraklarda yaşayan insanları tanımlayacak kelimeyi seçmede oradaki yerlilere danışma konusunda hiçbir girişimde bulunmaması da ilginçtir. Sorsaydı, alacağı cevap büyük bir ihtimalle beş yüzden fazla kabile isminden bazıları olacaktır. Gerçekten de Hodge, Limb ve Cross’un (2009, s.212) da belirttiği gibi, yerli Amerikalı veya yerli kavramı Federal Hükümet tarafından tanınmış olan 550 farklı yerli aşiret ve onlardan meydana gelen yeni kuşakları ifade eden dilsel bir araçtır.

Columbus’un 1492’de Amerika yerlileriyle karşılaşması ve bu karşılaşma sonrası izlenimleri, “Kızılderili” olarak genellediğimiz bu insanların aslında kültürel farklılıklarını da ortaya koymaktadır. Columbus’un yerlilerin şefi ve halkı için yazdıkları dikkate değerdir: “O ve halkı bizim için ağladı. Onlar açgözlülükten uzak, sevecen bir ırk ve her şeyde iyi düzenlenmişler. Sizi temin ederim ki, bu dünyada ne onlardan daha iyi bir halk ne de onların yaşadığı bu topraklardan daha iyi bir yer vardır. Komşularını kendileri gibi severler ve konuşmaları nazik, kibar ve neşelidir. Kadınlar ve erkekler anadan doğma üryan gezmelerine rağmen çok iyi gelenekleri vardır. (Markham, 1892, s.117) Columbus tuttuğu günlükte ayrıca yerlilerin vücut olarak atletik yapıda olduğuna, yüzlerinin ve ciltlerinin güzel olduğuna ve saçlarının at yelesi gibi gür olduklarına değinmektedir. Yerlilerin demirden yapılmış hiçbir şeyi yoktur. Bazılarında sadece bir ağacın ucuna geçirilmiş balık dişli mızraklar bulunduğunu belirtir. Demirle tanışık olmadıklarını Columbus’un kılıcını incelerken ellerini kesecek şekilde yanlış tutmalarından anlamak mümkündür. (Young, 1906, s.168-175)

İnsanoğlu doğayla mücadelesinde hayatta kalabilmek için, uygarlık ve teknolojinin hangi aşamasında olursa olsun mutlaka ulaşabileceği olanaklardan yararlanmak zorundadır. Columbus ve tayfasıyla ilk karşılaştıklarında yerlilerle Avrupalılar arasındaki zaman ve uygarlık farkı korkunçtur. 1492 tarihi İspanya için teknoloji ve uygarlık anlamında yerlilere oranla çok daha üstün sonuçlar doğuracak bir anlama sahiptir. Uygarlık ve teknolojideki ileri olma durumu İspanyol yayımcılarının yerliler tarafından tanrı (MackNutt, 1909, s. 19) zannedilmelerine yol açmış ve dolayısıyla kendilerini güçsüz, savunmasız

durumda bulan yerlilerin ellerinde ne varsa seve seve onlarla paylaşımlarıyla sonuçlanmıştır.

Columbus’la başlayan ilk karşılaşma sadece insanlar üzerine değil, Amerika’daki doğal çevre üzerine de önemli etkilerde bulunmuştur. Hughes’un (2002, s.4) belirttiğine göre, Avrupa’dan getirilen evcil hayvanlar, bitkiler ve mikroorganizmalar savaştan daha kötü sonuçlar doğurmuştur. Amerika’nın kendi iç dinamiği ile şekillenen doğal çevresi, Columbus’un keşfi ile artık her yönden saldırıya uğrayacak bir durum sergilemektedir. Yeni gelen bitki, hayvan ve mikroorganizmalara alışık olmayan canlıların yeni hastalıklar karşısında çok büyük kayıplar vereceği buradan rahatlıkla anlaşılabilir. Nitekim Hanson (2003, s.108), İspanyolların 1520 yazında Afrikalı bir kölede çiçek hastalığı bulunduğunu fark ederek bunu yerli nüfusu katletmek için kullandıkları ve İspanyol silahlarının vereceği zarardan çok daha büyük kıyımlara neden olduklarından bahseder.

Columbus’la ilk karşılaşmalarında bile yerlilerle İspanyollar arasında çevre anlayışı bakımından büyük farklar bulunmaktaydı. Bu farklılıkların kaynağı da büyük oranda insan-doğa mücadelesinde insanın kullandığı teknolojilerde yatmaktaydı. Avrupalılarla karşılaşana kadar cömert doğanın kendilerine sağladığı olanaklarla mutlu ve boş zamanı çok olan yerlilerin doğaya egemenlik anlamında Avrupalılar kadar hırslı olmadıkları gerçektir. Starr’ın (1899, s.5) belirttiğine göre, Kızılderililer o kadar misafirperverdirler ki, kendilerine yiyecek ve barınma için gelen hiçbir yabancıyı geri çevirmedikleri gibi, onlara yaptıkları yardımlara karşılık olarak da bir şey talep etmemişlerdir. Başka bir deyişle, Kızılderililer sahip oldukları şeyleri hiç karşılıksız paylaşmakta bir sorun görmemektedirler. Tüm bunlara rağmen altın, değerli taşlar ve baharat araştırmasıyla başlayan keşif yolculukları çok geçmeden keşfedilen yerlerin kolonileştirilmesiyle sonuçlanmış; boş zamanı çok olan ve mutlu yaşayan yerliler, sonrasında kendilerini ağır çalışma koşulları içerisinde bulmuşlar ve kendi yurtlarında köle durumuna getirilmişlerdir.

Gorodezky’nin (1992, s.244) aktardığına göre, 1492’de Columbus karaya çıktığında, Amerika’da 13 ile 15 milyon arasında yerli olduğu tahmin edilmektedir. İspanyolların gördükleri kadar barışçıl olmadıklarını anlamak için kendi misyonerlerinden Bartolomé de las Casas’ın tuttuğu notlara bakmak yeterli olacaktır. Casas, şahit olduğu acımasız katliamlar karşısında kendi soydaşlarını şeytanın uşağı olarak nitelenmekten kendisini alıkoyamamıştır (bkz. MacNutt, 1909). İspanyollarla başlayan bu yeni süreçte sömürgeleştirme ve asırlarca sürecek olan Avrupa’dan göç akımları sonunda Amerika’nın gerçek sahipleri azınlık durumuna düşürülecek ve doğayla uyum içerisinde yaşamını devam ettirmekte olan yerliler tarih sahnesinden yok olup gideceklerdir. Hazen-Hammond’un bildirdiğine göre Kızılderililer 1784 ile 1871 yılları arasında 808 milyon dönüm topraklarını 720 farklı anlaşma ve topraklarından feragat etme yoluyla zorla bırakmışlardır (akt. Valaskakis, 2005, s.90). Bu tükenişi sembolleştirmesi bağlamında 1854’te Kızılderililerin topraklarını ya kendi rızalarıyla satarak ya da zorla bırakarak kendilerine ayrılacak daha

küçük arazilere çekilmeleri içerikli, beyaz işgalcilerin isteklerine yönelik dönemin Kızılderili reisi Seattle'ın yapmış olduğu konuşma metni, Kızılderililerin çevreye bakışlarını da yansıtmaktadır. Yok olmanın eşiğinde bir kültürün reisinden günümüzde neredeyse düşünsel miras olarak görülen bu metin, insan-doğa mücadelesinde doğanın önemine vurgu yapması bakımından son derece önemlidir. Young'ın (2001, s.337) da belirttiği gibi, Kızılderililerin geleneksel dünya görüşleri, diğer varlıkları da insanlar kadar canlı ve bilinçli görmektedir. Diğer varlıklarla akraba oldukları hissi onların diğer varlıklara kardeş gibi yaklaşmalarına yol açmıştır. Diğer hayvanları kardeş gibi gördükleri için onlara saygı duymuşlar ve onlardan öğrenmeye çalışmışlardır. Onlara göre taşlar, ağaçlar, dağlar, göller ve diğer tüm doğal nesnelere canlıdır ve dinlemek isteyen herkesi eğitebilirler. Hughes (2002, s.13) Dünyanın yaşayan bir organizma olduğu yönündeki düşüncenin çok eski temelleri olduğunu belirtir. İlk olarak avcı kabilelerde ve çiftçilerde görülen Dünya'nın ana olduğu ve ona tanrıçaymış gibi tapılması gerektiği düşüncesi, daha sonra Plato ve diğer antik felsefecilerde cosmosun canlı olduğu düşüncesine dönüşmüştür. Görüldüğü üzere Kızılderililerdeki Dünyayı anne gibi görüp üzerindeki her şeyi canlı ve kardeş gibi algılama düşüncesi, temelleri çok eski zamanlara dayanan ve antik felsefecileri de etkilemiş önemli bir dünya/evren algılayışıdır.

Yukarıda anlatılanlardan hareketle Amerika'nın 14. başkanı Franklin Pierce'in Amerika'ya göç eden beyazlara toprak bulmak amacıyla Kızılderililere topraklarını satmaları konusunda yapmış olduğu teklifin/zorlamanın, Kızılderili reisi Seattle'da, cevap metninden de anlaşılacağı üzere şaşkınlık uyandırması kaçınılmazdır. Çünkü, Kızılderililere göre, üzerinde yaşadıkları toprağın sahibi olduklarını düşünmek olsa olsa o topraklara ve üzerindeki her şeye hakarettir. Ekte sunduğumuz Reis Seattle'ın cevabı incelendiğinde de bunlar rahatlıkla görülebilir. Seattle'ın cevabında ön plana çıkan noktalar şunlardır:

1- Kızılderililer ne ile karşı karşıya olduklarını çok iyi bilmektedirler. Asırlar boyunca devam eden sömürgeci hareketin, sonuçta kendileri istese de istemese de topraklarını ellerinden alacaklarından haberdardırlar.

2- Kızılderililerin çevrelerine bakışını belki de en iyi belirten şey, onların dünya üzerinde hiçbir yeri sahiplenmemeleridir. Onlar dünyanın her yerini eşit şekilde kutsal görmekte, kendilerini doğanın bir parçası olarak düşünmektedirler. Bu nedenle de kendilerinden satın alınmak istenmesini şaşkınlıkla karşılamışlardır.

3- Kızılderililer dünya üzerindeki hemen her şeye kendi akrabaları gibi bakarlar. Dünya anne, üzerindeki her şey (geyik, at, kartal, nehir, kaya, ısı) birer kardeşdir.

4- Kızılderililer beyaz adamın dünya üzerinde ne yaptığını ve bunun sonuçlarını isabetli bir şekilde tahmin edebilmişlerdir. Seattle, 1854'de beyaz adamın hırsının bir gün dünyayı tüketeceğini ve geriye sadece bir çöl kalacağını iddia ederek, modern bilimden çok daha önce Dünyayı bekleyen çevresel felaketleri tahmin edebilmiştir.

5- Mektubun geri kalan kısmı, Weber'in Doğular diyerek burun kıvrıldığı dünya anlayışının Amerika'daki temsilcilerinden sömürgeci güçlere uzanan bir yardım eli gibidir. Bu bağlamda deyim yerindeyse kendi vahşi yaşamları arasından, Lévi-Strauss'un (1978, s.13) bütünü kavramaya çalışan zihin olarak adlandırdığı ilkel akıl, beyazların paradan ve zenginlikten başka bir şeye değer vermediği akıllarıyla aslında dünyayı tükettiklerini görmeyi beyazlardan ve onların bilimlerinden çok daha önce başarmıştır. Kendi kültürleri yok olmak üzereyken bile düşmanlarına geleceklerini kurtaracak öğütler vermek ancak Doğu düşüncesinde görülebilecek ender durumlardan birisidir. Kızılderili reisin cevap mektubunda beyaz adama öğütleri özetle, beyaz adamın kurtuluşunun ancak Kızılderililer gibi dünyayı görmeleriyle mümkün olabileceği şeklindedir. Yani dünyayı anne ve üzerindeki her şeyi kardeş ve kutsal olarak görmedikleri sürece dünyayı sömürge haline getirip her şeye sahip olmaya çalışan bu zihniyet, aslında kendi sonunu da hazırlamış olacaktır.

Günümüz insanı için Batının bu üstünlüğü çevre sorunlarının da sorumlusu olduğu düşüncesiyle özdeşleşmektedir. Başka bir ifadeyle, Weber'in yere göğe sığdıramadığı, övgüler dizdiği modern/gelişmiş Batı, kapitalizmi vahşilik aşamalarından törpülenmiş aşamasına kadar hayata geçirip doğaya egemen olmada kullanırken, ironik bir şekilde aslında gezegenimizde yol açtığı tahribatları göremeyecek/anlayamayacak kadar cahil olduğundan habersizdir. Bu uzun doğa tecavüzlerinden sonra şimdi Batı, Dünyanın kirletilmesiyle gelinen noktada ortaya çıkmış/çıkacak sorunların kendi egemenliklerine de zarar vereceğini anlamış olacak ki, bundan kurtuluş için kendi yaptıklarını yapmamış uygarlıkların doğaya ilişkin yaklaşımlarını yüceltmektedir. Bunun sonucunda da Amerikalıların Kızılderililere bakışında bazı değişiklikler görülmektedir. Yakın zamana kadar Kızılderililerin yok olması için elinden geleni yapan Amerika'da Smith'in (2000, s.4) de belirttiği gibi, Kızılderililer ve onların kültürel değerleri konusundaki algılarda büyük bir değişim olmuştur. Artan sayıda Amerikalı artık geçmişlerinde genetik bağlantı nedeniyle Kızılderili kimliğini severek kabullenmektedir. Bu durum Amerika tarihinde görülmüş bir şey değildir.

Kızılderililerin tecrübelerinden yararlanılmasının getireceği faydalara dikkat çekmek üzere Tabor (2009, s.6) da Amerika yerlilerinin tecrübelerinin orman idarecileri tarafından araştırılması durumunda insan, diğer canlılar ve fiziksel çevre arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılabileceğini ve bu yolla ormanların daha iyi idare edilebileceğini söylemektedir. Buna benzer bir düşünce Hawaii senatörü Daniel Inouye'dan gelmektedir (akt. Young, 2001, s.330): "Yüzyıllar önce Birleşik Devletler'de çevreci bir hareket vardı. Bu ülkenin yerli halkı dünyaya ve üzerindeki canlılara her gün saygı gösterirdi. Doğal kaynakların korunması günlük yaşamın sorgulanamaz bir parçasıydı. Şimdi sadece bu modern zamanlarda, bir ulus olarak anlamaya başladığımız şey bu ilk Amerikalılardan ne kadar çok şey öğrenebileceğimizdir."

Sonuç Yerine: Kızılderili Bakış Açısı Dünyayı Kurtarabilir mi?

Ekte sunduğumuz Reis Seattle'ın mektubunda da görüleceği üzere, Kızılderililer gerçekten de dünyayı kutsal bir mekân ve kendilerini bu mekânın bir parçası olarak görüp, dünya üzerindeki her şeyi kardeş olarak algılamaktadırlar. Burada sorulması gereken soru şudur: Batı zihniyetiyle Dünyayı baş edemeyeceği bir sürü çevresel sorunla baş başa bırakan bu süreçten Reis Seattle'ın önerdiği şekilde bir zihniyet değişimi ile kurtarmak mümkün müdür?

İnsan doğa ile ilişkisinde hayatını daha da kolaylaştırmak için teknoloji ve tekniği yanında bulundurmaya zorundadır. Ateşi bulmasıyla, hayvanları evcilleştirip tarımla yerleşik hayata geçmesiyle aslında tarihsel olarak nerelere gidileceği daha başından bellidir. İnsanın insanı ve dolayısıyla doğayı sömürmesi ve bu sömürünün doğa üzerindeki etkisini teknolojiyle her geçen gün daha fazla artırması çevre problemlerinin katlanmış bir şekil almasıyla sonuçlanmıştır.

Benjamin'in yukarıda bahsedilen egemenlerin tekniği kullanarak Dünyayı mahvetmelerinden hareketle tutarlı bir çözümü ne kapitalizm ne de sosyalizmin sunacağını düşünmek hayalperestlik olacaktır. Kızılderili bir yaşam felsefesine sahip çokuluslu bir şirketle karşılaşmak ne kadar hayal ise, egemenlik ve para hırsı kaynaklı çatışma ve rekabetin bu iki üretim tarzında olmayacağını düşünmek de o kadar hayaldir. Kapitalist toplumlarda artan sayıda orta ve üst tabakadan insanların evlerinde evcil hayvan besledikleri ve belki de onları kardeşlerine, akrabalarına ve arkadaşlarına oranla daha çok sevdikleri ve gelişmemiş fakir ülkelerde bir ailenin günlük beslenmesi için harcadıklarından çok daha fazla parayı bu evcil hayvanları için harcamaktan kaçınmadıkları görülebilir. Ancak bu onların Dünyaya Kızılderililer gibi baktıkları anlamına gelmez.

Kızılderili yaşam tarzının Dünyayı kurtarmada pek sorunlu bir yaklaşım olmadığı düşünülse bile bu, birkaç nedenden dolayı imkânsızdır. Öncelikle Kızılderili yaşam tarzının benimsenmesi demek, bir bakıma modern yaşamın terk edilip daha az sofistike alet, edevatla yaşama devam etme anlamına gelir ki, artan Dünya nüfusunun ihtiyaçlarını bu yolla karşılamak mümkün değildir. Ocak 2010 itibarıyla Dünya nüfusu altı milyar sekiz yüz otuz milyon (www.census.gov) olup bu rakam hızla artmaktadır.

Başka bir problem, insanın çevresinde olup bitenleri çözmeye çalışması ve bunu hayatını kolaylaştırmak için kullanmasıdır. İnsanoğlu bu özelliğiyle hiçbir zaman ilkel dönemlere geri gitmeyecektir. Tam tersine ilk çağlardan bu yana aklının bir köşesinden hiç çıkmayan evrenin gizemlerini çözmek için elinden geleni yapacaktır. İnsanoğlu şimdiye kadar Dünyalı olmakla birlikte, hızla gelişen bilim ve teknoloji ile başladığı uzay yarışında yakın zamanlarda diğer galaksileri ve evrenin kendisini de inceleme ve çözme fırsatına kavuşacaktır.

Bu bağlamda, Dünyada uyumlu bir öge olarak bulunma, aslında gelişmemiş ve ilkel bir birliktelikten öteye gitmeyecektir. Amerikan Başkanı Ronald Reagan'ın

kameralar karşısında 1987 ve 1988'de yaptığı iki konuşmasında (www.youtube.com), Dünya dışı tehdit olarak gördüğü şeyin (başka gezegenlerden gelecek işgalciler) gerçekleşmesi durumunda, Kızılderililerin İspanyollar karşısında düştüğü güçsüz duruma tüm Dünyanın düşeceğini unutmamak gerekir.

Diğer taraftan, çevre sorunlarından sorumlu tutulan teknoloji ve teknik unutulmamalıdır ki, hep aynı seviyede kalmak yerine kendi açtığı sorunları giderecek kapasiteye de sahip olduğunu yavaş yavaş hissettirmektedir. 1800'lü yılların endüstriyel üretiminin çevreyi kirletme derecesi ile günümüz teknolojisinin yaptığı kirletme arasında günümüz lehine çok önemli farklar vardır. İnsanoğlu, sorunlarla karşılaşmadan onları çözüme götürme konusunda pek girişken değildir. Çevre sorunları karşısında da durum böyledir. 1952 Aralık ayında İngiltere'de 4000'den fazla insanın hava kirliliğinden ölmesi (Phalen, 2002, s.6), kirli hava, su ve toprağın insan ve diğer canlılar üzerine olumsuz etkileri para hırsıyla gözü dönmüş kapitalist sistemi bile tedbirler almak zorunda bırakmıştır. Tüm bunların yanı sıra, insanlarda giderek artan çevre bilincinin, kapitalistin pazarlarda ürünlerini satmada sınırlayıcı bir rol almaya başlaması, teknolojinin ve AR-GE faaliyetlerinin çevreye daha duyarlı ürünler üretilmesine doğru yönlendirilmesini sağlamıştır. Bunlardan hareketle, kanımızca, çözüm gene insanoğlunun yanından hiç ayrı(a)madığı bilim ve teknolojidedir. Baş döndürücü bir hızla gelişen bilimsel bilgi ve teknolojik icatlar her geçen gün etrafımızdaki sırları daha da fazla aydınlatmakta ve önceki teknolojilerin ortaya çıkardığı sorunları çözmede iddialı olduklarını göstermektedir. Karbon absorbe eden yapay ağaçlar (www.treehugger.com), elektrikle, sıkıştırılmış hava basıncıyla ve hidrojenle çalışan otomobiller, önceki modellerine oranla çok daha az enerji harcayan aletler (çamaşır, bulaşık makinası vb.), Güneş enerjisinden giderek çok daha fazla alanda ve oranda yararlanma gibi örnekler konuyla ilgili ilk anda akla gelenlerdir.

Kapitalist sistemin, Marx'ın öngörülerini zamanında fark ederek ve uygun çözümler sunup vahşi doğasından evrilmeyle kendisini bekleyen proleter devrimlerden kurtarmayı başardığı bilinmektedir. Marx'ın bile tarihin ortaya çıkardığı en devrimci sınıf olarak gördüğü burjuvazinin (akt. Kızılcılık, 1992, s.248) en önemli özelliği kendi sonunu getirecek tehditlere karşı tedbir almasıdır. Ekonomik krizler ve bunalımlardan bir şekilde oyunun kurallarıyla fazla oynamadan kurtulmayı hep başarmış ve kendisine karşı yapılmış devrimi Sovyetlerde tersine bile çevirmiş bu kurnaz sınıfın önünde şimdi gene kendi ektiğinin bir sonucu olan ve tüm dünyayı karanlık bir sona götürmekte olan çevresel bunalımlar vardır. Bu sorunlar çözülmeden kapitalist sistemin Dünyayı götürebileceği bir hedef olamaz. Bu nedenle belki de zorunlu olarak tarih içerisinde daha önce yaptığı gibi yeni bir evrilme içerisine gireceği beklenmelidir. Gene de bu yeni evrilme sürecinin ne zaman başlayacağı konusunda net bir şey söylemek mümkün değildir. Öyle ki, şu an bile hala doğal kaynakların hunharca emperyalist güçler tarafından talan edilmekte olduğu ve bu uğurda gerekirse zor kullanmaktan çekinmediklerine şahit olmaktadır.

Bunun en güzel örneği, emperyalist bir güç olarak bildiğimiz Amerika'nın, şu an bile Irak'a götürdüğü/bahsettiği demokrasi (!!!) karşılığında oradaki doğal kaynakları sömürmesidir. Dolayısıyla Weber'in Doğulu olarak geride gördüğü milletler güç birliği yapmadıkça ve bu güç tüm Dünya ezilen halklarıyla kucaklaşmadığı sürece bu sömürgeci zorbalığın önüne geçilemeyeceği aşikârdır. Ancak bu başarılırsa, Nutku'nun da (2002, s.182) belirttiği gibi, doğayı talan etmeden, dünya gıda ve enerji kaynaklarının tüm halklarca adaletli paylaşımı gerçekleşebilir.

Sonuç olarak şunları söylemek mümkündür: Kızılderili bakış açısı Dünya'yı çevre problemlerinden kurtarsa bile bu dönüşüme imkân verecek şartların gerçekleşmesi mümkün görülmemektedir. Ancak gene de Dünya üzerinde yaşayan herkeste çevreye karşı duyarlılık geliştirmede Kızılderili yaşam felsefesi önemli araçlardan biri olabilir. Çevreyi korumak ve geleceği daha da karanlık olmaktan kurtarmak için yapılacak her çalışmanın özendirilmesi ve desteklenmesi çok önemlidir. Marx'ın (1999, s.305) meta üretiminde tüm kontrolü elinde bulunduran burjuvazinin bu kontrolü pazarda elinden kaçırdığını söylediği bilinmektedir. Bu nedenle çevre bilinci sürekli artan tüketicilerin de Dünyanın geleceğini kurtarmada önemli rollere sahip olacağını varsaymak yanlış olmayacaktır.

Kaynakça

- Foster, J. B. (2002). *Savunmaz gezegen: Çevrenin kısa ekonomik tarihi* (Çev. H. Ünder). Ankara: Epos
- Goldsmith, E. (1998). *The way: An ecological world view*. Athens, Georgia: University of Georgia Press
- Gorodezky, C. (1992). Genetic difference between Europeans and Indians: Tissue and blood types. *Allergy Proceedings*, 13(5), 243-250.
- Hanson, V. D. (2003). *Batı neden kazandı?: Katliam ve kültür* (Çev. A. Çakıroğlu). İstanbul: Aykırı.
- Hodge, D., Limb, G., & Cross, T. (2009). Moving from colonization toward balance and harmony: A native American perspective on wellness. *Social Work*, 54(3), 211-9.
- <http://bilgelikyolu.wordpress.com/category/cesitli-yazilar/kizilderili-reis-seattlein-mektubu/>
- <http://www.census.gov/ipc/www/popclockworld.html>
- <http://www.treehugger.com/files/2009/08/artificial-tree-forest-carbon-capture.php>
- <http://www.youtube.com/watch?v=3u1522AKG9A&NR=1>
- Hughes, J. D. (2002). *Environmental history of the world: Humankind*. USA: Routledge, Florence, KY.
- Keleş, R. ve Hamamcı, C. (2002). *Çevrebilim*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kızılçelik, S. (1992). *Sosyoloji teorileri 2*. Konya: Kuzucular Ofset.
- Lévi-Strauss, C. (1978). *Myth and Meaning*. London: Routledge and Kegan Paul
- MacNutt, F. A. (1909). *Bartholomew de las Casas; His life, his apostolate, and his writings*. London: G. P. Putnam's Sons.
- Marcuse, H. (1955). *Reason and revolution: Hegel and the rise of social theory*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Markham, C. R., (1892). *Life of Christopher Columbus*. London: G. Philip & Son.
- Marx, K. ve Engels, F. (1976). *Alman ideolojisi (Feuerbach)*. Ankara: Sol.
- Marx, K. (1999). *Grundrisse I* (Çev. A. Gelen). Ankara: Sol.
- Nutku, U. (2002). İnsanın kültür varlığı. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2002, Cilt: 26 No:2, 179-183.
- Phalen, R. F. (2002). *Particulate air pollution controversy: A case study and lessons learned*. NJ, USA: Kluwer Academic Publishers.
- Rousseau, J. (1920). *The social contract & discourses*. London: J.M. Dent & Sons.
- Smith, S. L. (2000). *Reimagining Indians: Native Americans through Anglo eyes, 1880-1940*. Cary, NC, USA: Oxford University Press.

- Starr, F. (1899). *American Indians*. Boston: D.C. Heath & Co.
- Tabor, K. B. (2009). *Understanding Native American perceptions of sustainable forest management*. United States: Michigan State University.
- Valaskakis, G. G. (2005). *Indian country: Essays on contemporary native culture*. Canada: Wilfrid Laurier University.
- Washington, I. (1892). *The discovery and conquest of the New World*. Toronto: Rose Publishing Co.
- Weber, M. (1950). *The Protestant ethic and the spirit of capitalism* (Çev. T. Parsons). London: George Allen and Unwin.
- Young, F. (1906). *Christopher Columbus and the New World of his discovery: A narrative*. London: E. Grand Richards.
- Young, W. A. (2001). *Quest for harmony*. New York, USA: Seven Bridges.

Ek

Reis Seattle'in Mektubu

Washington'daki Büyük Şef topraklarımızı satın almak istediğini bildiren sözünü göndermiş!.. Büyük Şef aynı zamanda dostluk ve iyi niyet sözlerini de göndermiş!.. Bu çok nazik bir davranış... Çünkü karşılık olarak bizim dostluğumuza hiç gereksinimi yok. Ama biz onun önerisini düşüneceğiz. Çünkü iyi biliyoruz ki eğer topraklarımızı satmazsak, beyaz adam silahlarla gelip onu gene elimizden alabilir. Ama biz bazı şeyleri anlamıyoruz. Gökyüzünü, toprağı, kayaların ısısını, nasıl olur da alıp satabilirsiniz? Bu düşünce bize garip geliyor! Eğer biz havanın tazeligi ve suların pırlıtlarına zaten sahip değilsek, siz onları nasıl satın alabilirsiniz?

Biz bunları belki de vahşi olduğumuz için anlayamıyoruz!.. Bu dünyanın her parçası benim insanlarım için kutsaldır. Her parlayan çam iğnesi, bütün o kumsallar ve sahiller, karanlık ormanlardaki sis, uçsuz bucaksız alanlar ve havada vızıldayarak uçan her bir böcek, halkımızın anılarında kutsaldır. Ağaçların gövdelerinden sızan sular, Kızılderili'nin anılarını taşır. Beyaz adamın ölüleri, yıldızlar arasında yürümeye gittikleri vakit, doğdukları ülkeyi unuturlar. Halbuki bizim ölülerimiz bu güzel dünyayı asla unutmazlar. Çünkü o Kızılderili'nin anasıdır. Nasıl biz dünyanın bir parçası isek, o da bizim bir parçamızdır. Güzel kokulu çiçekler, bizim kız kardeşlerimizdir. Geyik, at, büyük kartal bunlar da bizim erkek kardeşimizdir. Kayalık tepeler, ıslak çayırıldaki damlalar, atın vücudundan buharlaşan ısı ve insan; hepsi aynı ailedendir. Öyleyse, Washington'daki Büyük Şef, topraklarımızı almak isterken bizden çok şey istemiş oluyor.

Büyük Şef bize rahatça yaşayabileceğimiz bir yer ayırdığını söylemiş. O bizim babamız ve biz de onun çocukları olacaktık!.. Öyleyse topraklarımızı alma önerisini düşüneceğiz. Ama bu kolay olmayacak. Çünkü bu toprak bizim için önemlidir. Dereler ve nehirlerden akan pırlıtlı sular, sadece su değildir. Onlar bizim atalarımızın kanıdır. Eğer toprağı size satarsak, onun kutsal olduğunu hatırlayınız ve bunu çocuklarınıza da öğretiniz. Göllerin berrak sularındaki her bir yansıma, halkımızın yaşamından olaylar ve anılar anlatır. Suyun mırıltısı, babalarımızın babalarının sesidir. Nehirler ise bizim erkek kardeşlerimizdir. Susuzluğumuzu giderirler, kanlarımızı taşırlar ve çocuklarımızı beslerler.

Eğer toprağı size satarsak hiçbir zaman unutmayın ve çocuklarınıza da öğretin ki, nehirler bizim olduğu kadar sizin de kardeşinizdir. Bu nedenle herhangi bir kardeşinize göstereceğiniz saygıyı nehirlere de göstermelisiniz.

Kızılderili her zaman, ilerleyen beyaz adamın önünde geri çekilmiştir. Tıpkı dağlardaki sisin sabah güneşi önünden kaçması gibi. Ama babalarımızın külleri kutsaldır. Mezarları kutsal topraklardır. Bu tepeler, ağaçlar dünyanın bu parçaları, bize sunulmuştur. Beyaz adamın bizim yollarımızı anlamadığını biliyoruz. Beyaz adam için, toprağın bir parçası diğeri ile

aynıdır. O sadece geceleri bir hırsız gibi gelip, topraktan ihtiyacı olanı alıp giden bir yabancıdır. Aldıklarının kendinden parçalar olduğunun bilincinde değildir. Dünya onun anası değil düşmanıdır. Onu yendikçe ilerlemeye devam eder. Ve yolunda giderken babalarının mezarını geride bırakır. Buna da hiç almaz. Dünyayı çocuklarından uzaklaştırır. Buna da almaz. Babalarının mezarları, çocuklarının bu dünyadaki hakları unutulmuştur.

Beyaz adam, anası dünyaya ve kardeşi gökyüzüne sanki satın alınabilen veya yağma edilebilen bir mal gibi, koyunlara ve parlak boncuklara davrandığı gibi davranır. Onun bu iştahı ve hırsı bir gün dünyayı yiyip bitirecek ve geriye sadece çorak bir çöl bırakacaktır.

Bilmiyorum, bizim yollarımız sizinkilerden farklı. Sizin kentlerinizin gürültüsü bile Kızılderili'nin gözlerine acı verir. Beyaz adamın kentlerinde sakin yer yoktur. Orada bahar gelince yaprakların açılışını veya böceklerin kanat seslerini dinleyecek yer bulunmaz. Ama bu belki de benim vahşi olduğumdan ve anlamadığımdandır. Çünkü takırtı bizim kulaklarımıza bir hakaret gibi gelir. İnsan eğer bir kuşun yalnız başına ağlayışını veya su birikintisi etrafında tartışan kurbağaların seslerini dinleyemezse, yaşamın ne anlamı kalır? Ben Kızılderiliyim... Bunlardan başkasını anlayamam...

Bir Kızılderili, su birikintisi üzerine vuran rüzgarın yumuşak sesini, yağmurun temizliğini, çam kokulu rüzgarı her şeye yeğler. Hayvanlar, ağaçlar, insanlar, hepsi aynı nefesi, aynı havayı paylaşır. Hava Kızılderililer için çok kutsaldır. Aldığı nefes, beyaz adamın dikkatini çekmiyor gibi. Beyaz adam, öleli uzun günler olmuş ve kötü kokuyla uyumuş gibidir. Ama eğer size toprağımızı satarsak, havanın bizim için çok değerli olduğunu hatırlamalısınız. Unutmamalısınız ki, hava sağladığı tüm yaşamla aynı ruhu taşır. Büyük babamıza ilk nefesi veren rüzgâr, onun son soluğunu da kabul etmiştir ve aynı rüzgar çocuklarımıza yaşam ruhunu verir. Eğer size toprağımızı satarsak, çayırlardaki çiçeklerden tad alan rüzgârı koklamasını öğrenmelisiniz, onu korumalısınız ve kutsal tutmalısınız. Bu kokuya beyaz adamın bile gereksinmesi vardır.

Toprağımızı almak önerinizi düşüneneğiz. Eğer kabul etmeye karar verirsek, bir koşulumuz olacak: Beyaz adam bu toprağın hayvanlarına kardeşleri gibi davranacak... Kızılderililer sizin yollarınızı, sizin adetlerinizi anlamazlar. Çayırlarda çürüyen binlerce bufalo gördüm!.. Beyaz adamın, geçen dumanlı demir attan vurup bıraktığı ve ne amaçla öldürdüğünü hala anlayamadığım binlerce bufalo.. Ben vahşiyim ve dumanlı demir atın bufalodan nasıl önemli olabileceğini anlayamıyorum!.. Ve biz vahşi olduğumuzdan bufaloyu yalnız aç kalmamak için öldürürüz. Hayvanlar olmadan insanlar nedir ki? Eğer bütün hayvanlar yok olsaydı, insan ruhu o büyük yalnızlığa dayanamaz ölürdü. Ayakları altındaki toprakların, büyük babalarımızın külleri olduğunu çocuklarınıza öğretmelisiniz. Toprağın, akrabalarımızın yaşamlarıyla dolu olduğunu çocuklarınıza söyleyiniz. Böylece toprağa saygı duyularlar.

Bizim çocuklarımıza öğrettiğimizi, siz de kendi çocuklarınıza öğretin: Dünya anamızdır. Dünyaya ne kötülük olursa, oğullarına da aynı kötülük olur. Eğer insanlar yere tükürürlerse, kendi yüzlerine tükürürler. Biz bunları biliyoruz. Dünya insanlara ait değildir. İnsanlar dünyaya aittir. Bütün her şey, aileyi bağlayan kan bağı gibi, birbirine bağlıdır.

Halkım için ayrılan bölgeye gitme önerinizi düşüneneğiz. Ayrı ve barış içinde yaşayacağız. Geri kalan günlerimizi nerede geçireceğimiz o kadar önemli değil artık. Çünkü çocuklarımız babalarının aşağılandığını görürler. Kalan günlerimiz çok olmayacaktır. Bir zamanlar sizin gibi güçlü olanların ve ormanlarda özgürce dolaşanların mezarları da kalmayacak. Onları anmak ve yaslarını tutmak için, bir zamanlar bu dünyada yaşamış olanların çocukları da kalmayacak... Bunun için neden yas tutalım?

Kabileleri insanlar yapar. İnsanlar gidince, kabileler de olmaz. Kızılderili de yok olur. Tıpkı denizin dalgaları gibi; insanlar gelir ve insanlar gider. Şimdi de sanki arkadaşım gibi kendisiyle konuşabilen Tanrısıyla birlikte beyaz adam gelmiştir. Bildiğim bir şey var ki, belki beyaz adam da bir gün bunu keşfedecektir. Siz nasıl şimdi bizim toprağımıza sahip çıkmak istiyorsanız ve sonunda sahip olduğunuza inanacaksınız, aynı şekilde Tanrınıza da sahip olduğunuza inanıyorsunuz. Ama hiçbir zaman olamayacaksınız!.. Eğer Tanrı sizin anlattığımız gibi gerçek Tanrı ise, sevecenliği yalnız beyaz adama olamaz.

Beyazlar da bir gün diğerleri gibi geçip gideceklerdir. Tıpkı denizin dalgaları gibi. Yatağına pislik yığmaya devam eden, bir gece kendi pisliğinde boğulacaktır.

Son, bize bir sırdır... Sizin getirdiğiniz gibi bir sonu biz anlayamıyoruz. Dipdiri tepelerin konuşan tellerle lekelendiğini, ormanın gizli köşelerini neden pek çok beyaz adamın kokusunun doldurduğunu, vahşi atların neden tutsak edildiğini, bufaloların neden katledildiğini biz anlamıyoruz. Böyle bir son bize bir şey anlatmıyor. Çalılıklar nereye gitmiş?.. Kartal nereye kaybolmuş?.. Hızlı koşan bir ata ve av avlamaya neden veda etmek gerekmiş?.. Bütün bunlar ne demektir?.. Yaşamın sonu... Ve; herhalde yeniden yaşamaya çalışmanın başlangıcı...

Toprağımızı alma önerinizi düşüneneğiz. Kabul edersek, bu belki de bize vaat ettiğimiz bölge için olacaktır. Orada belki de kalan günlerimizi gönümüzce yaşayabiliriz. Bu dünyada, son Kızılderili de yok olduğu zaman, yalnızca çayırlar üzerinde bulut gibi hareket eden bir anı kalacaktır. Bu kıyıları, bu ormanlar halkımın ruhunu koruyacaktır. Çünkü onlar bu dünyayı yeni doğan bir çocuk anasının yürek atışını nasıl severse, öyle severler... Öyle ise, toprağımızı alırsanız, onu bizim sevdiğimiz gibi seviniz. Onunla bizim ilgilendiğimiz gibi ilgilenebilirsiniz. Anılarını da aynen saklayınız.

Onu çocuklarınız için; bütün gücünüzle, bütün aklınızla ve bütün kalbinizle koruyunuz ve seviniz. Göreceksiniz... Bütün bunlardan sonra, kardeş de olabiliriz.

(<http://bilgelikyolu.wordpress.com>)

Duwarmish Kızılderililerinin Reisi Reis Seattle